

VILÁG

A Világ a polgári jogok harcosa. Tiszteli a te-
domány, a művészet és a gondolat szabadságát.
Oktalmazza a gyengéket, az elnyomottakat, az
üldözötteket. Vétőt kiált az igazságtalanságnak,
a gyűlöletnek és a bosszúnak. Védelmet a
munkát, mely a békéltetés legelőjében el-
sorrad. Hirdeti a népek, osztályok és felekez-
tek egyetértését. Tanítja az egyén áldozatkész-
ségét a nemzet és a társadalom nagy érdekei
ért. Az erősebb mérsékletet a politikai és gaz-
dasági életben. Hirdeti a műveltség hatalmát, a
kultúra újának szabadságát és vámmertességét.

A Világ Magyarország megújítását a demok-
ráciától és a fokozott műveltségtől várja. Nem
veszt hiába a bázisát, a bázisát, a bázisát.
Szolgálja minden betűje, gondolata, érzése. A
Világ ereje a tiszta meggyőzés: megtörheti,
de meg nem hajlíthatják. A Világ tiszteli má-
sok meggyőzését, de hadat üzen az elvek
mögé rejtő kalandorságnak és ületnek. A
Világ eszméket idélek reformlóerevéket
szolgál, nem pártokat. Pajzsa a gyengéket,
védelmezője az elnyomottaknak: kardja a szűb,
jobb és tisztább magyar élet gondolatának.

XVI. ÉVFOLYAM • BUDAPEST, CSÜTÖRTÖK 1925 JANUÁR 8 • 5-IK SZÁM

PURJESZ LAJOS

A családnak nincsen szava, ha a családfő nyugszik a ravatalon. A néma sóhaj, a forró könny, az elfojtott zokogás vehet csak búcsút attól, aki tiszta, meleg szeretettel, türelmes megértéssel, apai fölény-nyel és apai gyengédséggel intézte a Világ munkásainak, a Világ családjának gondjait és bajait: fogékonyan minden kis örömről, teljes és tevékeny részvétellel minden bánatunkban. Nem tartozik a nyilvánosságra, és nem tud a szavak rideg, logikus rendjével megszólalni az, amit a család érez, mikor búcsúzni kell egy meleg, erős kézzorítástól, amelyet nem fogunk többé érezni... A család gyásza a családé, abból a család nem adhat részt senkinek. Azért nincsen jogunk hallgatni, mert ma nem csupán a Világ gépezetének munkásai búcsúznak Tőle. A halottas ágy a Világ szent tulajdona, de a ravatal mindazoké, akik katonái vagy hívői a nagy küzdelemnek.

Az élet útjának felén kellett felhagynia a munkával és a harccal. Nem érte meg negyvennegyedik születésnapját, de ennek a rövid élet-nem csaknem a felét, huszonegy évet, töltött két lap élén, a vezetés felelősségével vállán. Hiszen huszonhárom éves volt csak, mikor az újságírói sorból a szerkesztői íróasztalhoz került. Az Egyetértés veze-tésével töltött évtized volt a nagy iskolája, és egy hónap híján tizen-két éven át bontakozott ki tehetségének minden vonása, egyéniségének egész súlya, törekvéseinek merész szárnyalása a Világ szerkesztésénél. Mintha érezte volna, hogy sietnie kell: egy egész élet munkáját, ener-giáját sűrítette össze az egy hónap híján tizenkét évbe.

Teljes és tiszta következetességgel, *feuille d'opinion*-ná tette lap-ját: a meggyőződés templomi szószékévé. Az újság nem volt üzlet, sem létra az emelkedéshez számára. Mandátumokat utasított vissza, közgazdasági pozíciók elől mosolyogva tért ki, a vagyon nem érde-kezte, a hatalom nem vonzotta, és nem voltak hiúságai. Számára a lap-szerkesztés papi hivatás volt: oltári szolgálat az igazság templomában.

Ezzel az újságírás legszebb tradícióit fűzte tovább, nagy példákat követett, és nagy példát adott, soha nem hangsúlyozva azt, ami ter-mészetes, és másként elképzelhetetlen volt szemében. A tradíció tö-vábbfűzése mellett pedig egy új fejezetet nyitott meg a magyar sajtó történetében. A budapesti szobáknak még keskenyek az ablakai, de Londonban és már Londonban innen is megtalálni azokat a szobákat, amelyeknek falát egész szélességben tőri át egyetlen nagy ablak. Ilyen széles, nagy ablakká tárta fel Purjesz Lajos a Világ szerkesztőségének egy egész falát, amikor a Világ élére került. A széles ablak nem nézett egy irányba, a széles ablak látta minden oldalukról a magyar eseményeket, látta a Nyugat egét és napsütését, áramlatait és fordulatait. Látta a magyar szigeten túl a nagy tengerek hullámverését... A széles ablak megmutatta Purjesz Lajosnak, mint növekszenek sötétben fenyegetőkké a hullámok a magyar sziget partján.

Nem politizált, és a Világ élén végzett munkája mégis nagy fejezet a magyar események, a magyar sors krónikájában. Másfél évvel a háború kitörése előtt vette át a Világ vezetését, és amint felépítette új lapjának új formáját, következett a földrengés. Purjesz nyomban katasztrófának érezte azt, amit ujjongással fogadtak a vakok. A katasztrófa előrelátása azonban nem törte meg energiáját, nem bénította letargikussá, hanem parancsot adott neki a nagy harc megkezdésére. A történelmetől vad ösztönök feltámadása ellen küzdött, a civilizáció törvényeinek érvényességéért. A háborús pszichózis ellen küzdött, a józanság hatalmának visszaállításáért. A hazug délibábok ellen küzdött, azért a rideg igazságért, amelynek felismerése sok tarka álm szétfoszlását, felrebbenését jelentette ugyan, de megmenhettett volna sok értékes realitást, ha idejekorán következik el az ébredés.

A hadüzenet órájától fogva kemény, merész harc volt életének minden napja: sokszor félreértett, sokat támadott, sokaktól gyűlölt, többnyire kockázatos, néha életveszélyes harc. Néhány hónapig volt csak tehetetlenségre kárhóztatva, mert a bolsevizmus hatalomrajutása után sietve véget vetett a Világ megjelenésének, és erőszakkal zárta el a Világ szerkesztője előtt műhelyének ajtaját. Amikor azután meg-bukott a bolsevizmus, és a Világ szerkesztője újból fölvehette a tollat: megindult életének legnagyobb csatája, az a csata, amely már hatvanöt hónapja tart, és még mindig csak fél-eredményeket vívott ki. A kétezer napos mérkőzés azokkal, akik a területi integritás el-vesztése után lelki integritásukat akarják megfosztani a magyar népet.

A nagy csata hatvanöt hónapjának voltak olyan szakaszai, ame-lyek alatt Purjesz Lajos újságírói szószéke egy egész párt volt Magyar-országban, pedig nem állottak mögötte sem kiépített szervezetek, sem zárt sorok. De ez az újságírói szószék ilyen háttér nélkül tudott hatal-mas párt lenni: az erkölcs örök törvényeinek, a jog évezredek alatt kijegecesedett alapelveinek, a Nazaréti által hirdetett szeretet nagy pa-rancsának, a józanság egyszerű törvényeinek pártja.

A hatvanöt hónapja megindult nagy csata még áll. Csillognak a kopják, dübörögve döngeti a páncélt a lánksa. Az erkölcs, a jog, a szeretet, a józanság soraiban szükség van minden egyes harcosra. De a küzdelem során most kidőlt a vezérek rendjéből az, aki az élen harcolt az első perctől fogva: és akit a legnehezebb pótolni.

Búcsúztatni kellene a megkapóan színes mondatoknak, a kemény-kötésű gondolatmeneteknek, a gazdag és mégis zárt érvelésnek, a líra

finom, nemes zománcába vont tiszta logikának kivételes hatalmú publicisztáját. Búcsúztatni kellene a szerkesztőt, aki mindig arra for-dította lapjának kormánykereket, amerre az Igazság és a Haladás égtáját mutatta az irányítói. De az emberi tragédiát, a nagy publicista szavának hirtelen elhallgatását, az eredményekben gazdag szerkesztői munka kegyetlen derékbatörését alig lehet gyászolni az igazán nagy gyász mellett. Megtörtént az, aminek nem lett volna szabad megtör-ténnie: a harc legdöntőbb fordulatajánál roskadt össze egy igazi had-vezér. Talán az, aki a győzelem bizonyosságát jelentette, a hit tiszta erejének és a tapasztalatok leszűrt teljességének összefogásával.

Könnyű harcot hirdétnie, harcot vívnia annak, aki nem ismeri a nehézségeket és az akadályokat. Könnyű az emberiség és az ember jobb holnapjéért küzdelembe indulni addig, amíg nem tanított meg va-lakit a csalódások keserves, keserű iskolája az emberi ész száz rövid-látására és fogyatékoságára, az emberi érzés száz gyengeségére és meg-bizhatatlanságára. Purjesz Lajos előtt azonban feltárult minden gyen-gesség és minden rövidlátás, mialatt egy negyedszázadot töltött az Eszme, az Igazság, a Haladás lövészárkában: és a — Szeretet lövész-árkában. Mert odajutottunk, hogy a Szeretet eszméjéért is lövészárk-harcot kellett vívni, kézigranátokkal, véres testeken át, és talán ez a kegyetlen harc a Szeretet szelid eszméjéért rövidítette meg a kipró-bált harcos életét.

Akik annyi csalódást éltek át, akiket annyi keserű tapasztalat tanított meg az ember és az élet ismeretére, mint Purjesz Lajost, azok majd mind a rezignáció csöndes vízének partjára menekültek, oda, ahol mély árnyékok takarják a tó tükrét, és szomorú füzek hajlanak a tó fölé. Purjesz Lajos kemény harci kedvének, töretlen és törhetet-len harci energiájának, apostolian erős és apostolian tiszta hitének osztályosai pedig nem egyszer arra akarták vezetni a magyar jövő, az Igazság és a Haladás katonáit, ahol szinte megvívhatatlanul erős az ellenállás bástyája: vagy vezetni akarták a katonákat úgy, mintha valamilyen különös gondviselés megváltotta volna csapatuk minden egyes harcosát az emberektől ma, és még sokáig elválaszthatatlan gyöngeségek alól. Purjesz Lajos a negyed évszázad tapasztalatainál ismerte az ellenállás frontjának erős és ingtag szakaszait, mindig tudta, hova kell a harcot koncentrálni: ami pedig drágább és fájdal-masabb tudás ennél, Purjesz Lajos ismerte csapatainak minden gyön-géjét, minden érzékeny felületét, tehát vezetése alatt a magyar jövő, a Haladás, az Igazság ügyét nem érthette vereség.

A tapasztalatok gazdag teljességének, és a hit tiszta erejének összefogása: ez volt Purjesz Lajos nagy kiváltsága, és ezért a kivált-ságért lehet őt legkevésbé pótolni. A nehéz tapasztalatok kalapács-ütései nem törték össze hitét és akaratát: a kalapácsütések súlya alatt kemény, éles acéllá lett ez a hit és ez az akarat. Kemény, éles acéllá, és nemesebb pengévé, mint amilyent a damaszki fegyverkovácsoktól hoztak drága kincs gyanánt a középkor lovagjai. Ez a penge nem tudott kiférni, nem tudott lankadni, nem tudott csorbát kapni és nem tudott vágást kivédellenül hagyni, ha a magyar jövő és az em-beri haladás szent érdekei követelték a harcot.

A tudásnak és a tapasztalatnak egyik gazdag könyvtárát zárta le kedden éjszaka féltizenkettőkor egy olyan lakat, amelyet emberi kéz nem tud többé felnyitni. A tehetségnek egyik tisztalángú és erősfényű fáklyája hamvadt ki hirtelen, egy félórával a szerdai nap kezdete előtt. És amiért nem lehet megnyugodni a változhatatlanban: elfehé-redett arccal, merev ajkkal, hűnyt szemmel néz a többé nem földi tá-volságokba az a hadvezér, akire száz helyen volna szükség egy nagy földi harcban. De azért hiszünk erős hittel az eljöveteleiben annak a napnak, amelyen egy boldogabb és békésebb, erősebb és minden javakban gazdagabb Magyarország tudni fogja: mit kapott Purjesz Lajostól, és mit vesztett Purjesz Lajossal.

Nem búcsúznak a ravatalnál. Nekünk, a Világ szerkesztőségének, Purjesz Lajos családjának, nincsen miért búcsúznunk. Mi hallani fogjuk ezentúl is Purjesz Lajos szavát, és ez a szó szab majd irányt nekünk. A búcsú halk, könnyes, megtört sóhaja helyett tehát fogadjuk kemény fogadalommal annak, akit ma felravataloztak, de aki szá-munkra nem halt meg: a szülő és a lány kenyér Magyarországa, az emberszeretet és az emberi haladás Magyarországa, a hatalmasabb és a boldogabb Magyarország, amelyben Purjesz Lajos a legnehezebb napokon át, mindhalálig hitt, és amelyben hisz túl a halálon is, az a Magyarország, amelyért annyit harcolt Purjesz Lajos és amelyről most kibékült mosollyal álmodik, Purjesz hitének, Purjesz imájának, Purjesz nagy álmának Magyarországa meglesz nélküle is, akár-mennyire fog hiányozni a csapatok éléről, a harc közepén elszóltott hadvezér. Meglesz nélküle is azért, mert velünk marad és nem szakad el tőlünk Purjesz Lajos szava és tanítása, nemes példája és nagy emléke. Így lesz, fogadjuk, hisszük és

Vagy bolondok vagyunk, s elveszünk egy szálit,
Vagy ez a mi hitünk valóságra válik,

mert az utolsó szó Purjesz Lajos legnagyobb munkatársát illeti a ravatalnál. Ámen.

Purjesz Lajos pályája

Purjesz Lajos 1881. szeptember negyedikén született a bihari Nagytóti-pusztán, de ifjúságának nagyobb részét Szentesen töltötte. Ez a kapcsolat a magyar földdel egész pályáján elkísérte Purjesz Lajos, aki gyakran tért vissza Szentesre, köztől látta, jól ismerte a föld népének életét és gondolkodását, küzdelmeit és problémáit. A falut nem a város távlatából, a teóriák szürke kódjait, a könyv-bölcsesség doktrínáit tükrözéséből ismerte Purjesz, hanem a maga eleven és teljes realitásából. A szántás és az aratás idejét, a szüret napját mindig megérezte Purjesz Budapesten is.

A huszonhárom éves szerkesztő

Abban a városban, ahol tümeményesen gyors tempóban futotta be a tehetségével, tudásával, energiájával arányos karriert, 1899-ben érkezett föl Szentesről az alig érettségizett fiatal jogász és 1904-re Purjesz Lajos már felelős szerkesztője volt a függetlenségi párt régi, nagy, tekintélyes lapjának, az *Egyetértés*-nek. Itt, az *Egyetértés* hasábjain kezdte újságírói munkáját a jogi egyetem fiatal hallgatója, és alig telt két hónapra, amikor a tizenkilenc-esztendő munkatársból politikai rovatvezető lett, mert éles szemmel megfigyelt, színes, markáns tollal frott politikai helyzetképei egyszerre kiemelték az újságírás sablon-munkáinak sorából. Az *Egyetértés* hasábjain harcolta végig a régi magyar politika egyik legérdekesebb korszakát Purjesz, és lassanként teljesen lefoglalta a politika, noha eleinte írt néhány finom lírai verset és olyan irodalmi tárcákat, amelyek széleskörű olvasottságot, csiszolt ízlést, egyéni szempontokról tanuskodtak. A magyar politikai újságírás egyik igen tehetséges és szinte reprezentatív képviselője, Csávolszky Lajos fedezte föl először Purjesz nagy újságírói hivatottságát.

Az *Egyetértés*-től rövid időre a *Független Magyarország*-hoz költözött át Purjesz Lajos, akkor, amikor Kossuth Ferenc megszünt az *Egyetértés* főszerkesztésére, és a *Független Magyarország*-nál vállalta a lapvezérlést. A *Független Magyarország* irányát, hangját a fiatal Purjesz diktálta, és az *Egyetértés* olvasóközönségének egyre nagyobb része pártolt át a *Független Magyarország*-hoz, amely kezdett letérni a tradicionális politika egyoldalú ösvényéről: először tolta előlérbe a nagy szociális problémákat. Huszonhárom éves volt Purjesz Lajos, mikor a legnagyobb formátumú és súlyos tekintélyű *Egyetértés* visszahívta — felelős szerkesztőnek. Ez a meghívás annyit jelentett, hogy az *Egyetértés* letér régi útjáról, és a huszonhárom esztendő fiatal publicista irányításához akar igazodni... Purjesz Lajos először akkor adott példát a megváltozásához mindvégig hű újságírásban, amikor elvi okokból vált ki az *Egyetértés* szerkesztőségének kötelekéből, noha ott már magas pozícióra tett szert: és Purjesz Lajos első politikai győzelme az *Egyetértés* megterítése volt.

A fiatal szerkesztő teljes autoritással foglalta el helyét, olyan jogcímen, amely független a kortól: a *tehetség és a tudás jogcímenén*. Az *Egyetértés* Purjesz vezetése alatt az új idők, új követeléseikhez képest revideálta a függetlenségi programot, gyors egymásutánban közölte Purjesz tollából azokat a vezércikkeket, amelyek mindig friss impulzusokat adtak a függetlenségi párt politikájának: és amellyel Purjesz gyors kezzel, éles szemmel reorganizálta az *Egyetértés* megmerevedett szerkesztőségét. Kossuth Ferenc mellett Eötvös Károly, Hoitzy Pál, Kaas Ivor báró, Kmetty Károly, Szatmári Mór lettek az *Egyetértés* publicistái, és a régi lap megfiatalodott erővel ragadta magához a vezetést, a nagy nemzeti küzdelem idején.

A Világ a háború előtt

Az *Egyetértés* renaissance-a teljesen Purjesz Lajos műve volt, és ezt semmi nem bizonyítja inkább, mint az, hogy a Purjesz vezetése alatt újból súlyos szavú lap számára már csak rövid élet adatott meg akkor, amikor Purjesz egy évtized munkája után búcsút vett az *Egyetértés* szerkesztéséről, hogy a *Világ* szélesebb és elasztikusabb keretei között hirdesse a tíz év tapasztalatai alapján kiértelt, létszerű programját.

Olyan időkét élünk, mikor némelyik hónap sok esztendőnek számít, és így már a történelem perspektívájába került egy részé annak a tizenkét évnek, amely alatt a *Világ* szerkesztője és vezére volt Purjesz Lajos. 1913 februárjában került Purjesz Lajos neve a *Világ*-ra, másfél évvel a háború kitörése előtt és noha sokfelé volt népszerűtlen, sokfelé váltott ki éles és keserű tiltakozást a *Világ* akkor követett politikája, ma már Purjesz ellenfelei között is lehetnek sokan, akik szerencsétlenségnek tartják, hogy a *Világ* irányítása nem két-három évvel előbb került Purjesz kezébe. A másfél év alatt is igen nagy munkát végzett, vagy inkább igen nagy küldetést teljesített a *Világ* szerkesztői székében Purjesz, felgöngyölítve a magyar közvélemény szeméit, odáig eltakart probléma iránt. Purjesz dacolt a rövidlátók és az elvakultak rohamával, mikor felállította és fentartotta azt a tényt, hogy a nemzet kisebbségek problémáinak gyors megoldása sorskérdés a magyarság jövőjének szempontjából is. Amikor a magyar politika túlnyomóan nagy része önérezetesen hivatkozott arra, hogy a 413 magyar mandátum közül tizenhárom sem, vagy a tizenháromnak csak a fele jut a nemzeti kisebbségekre, noha azok szám szerint csaknem 50 százalékát tették az ország lakosságának, Purjesz mindig újból rámutatott arra, milyen veszélyeket rejt magában az, ha az ország lakosságának felét nem fogadják be az alkotmány sáncái közé. Purjesz veszedelmek tartotta azt, ha a nemzeti kisebbségek képviselői csak egy, szinte észrevehetetlenül törpe frakciót tesznek a magyar parlamentben: és veszedelmek tartotta azt a választási rendszert, amely mellett a szocialista pártnak nem volt esélye akár csak egyetlen mandátum megszerzésére sem. Ady Endre, akit Purjesz Lajos rendes munkatársul kötött le a *Világ*-hoz, a prófécias versek sorában jóslta a vézetet: és könyörgött a vézet elhárításáért. Amit apokaliptikus látomásokban vetített a *Világ* olvasói elé Ady Endre, azt hívós és józan logikával, a perdöntően súlyos adatok és érvek sorával igazolták a *Világ* cikkei. Ha másfél év helyett három évvel át dolgozhatott volna a *Világ* élén már a háború kitörése előtt Purjesz, akkor a magyar közvélemény aligha rohan ujjongva arra az útra, amelynek szinte szükségszerű és kikerülhetetlen végállomása volt Trianon.

A politika összekötő-tisztje

Purjesz Lajos a *Világ* tribünjéről tiszta, erős szóval hirdette az országmenetel politikáját, de nem állott meg a szavaknál és már ezekben az időkben dokumentálta fontos, értékes tevékenységét, amelynek főve még néhányszor, mindig kritikák időkben, az összekötő-tiszt szerepét töltötte be a magyar politikai élet progresszív pártjai, és progresszív csoportjai között. Szinte azt lehetne mondani, hogy a *Világ* új formájának kialakulása mellett a progresszív blokkok felépítése volt Purjesz életművének legfontosabb része, és Purjesz Lajosnak talán mindenkinél nagyobb része van abban, ha a progresszív eszmék és a progresszív törekvések végül képviselőkhöz jutottak a magyar parlamentben, eelőre csak indirekt úton.

A függetlenségi táborból kivált Justh-párt jórészt Purjesz hatása alatt egészítette ki közjogi programját olyan reformkövetelésekkel, olyan gazdasági és szociális célkitűzésekkel, amelyek által a Justh-párt szövetségesevé lehetett a szocialista pártnak és a radikális politikai csoportjának. Ami akkor, a háború előestéjén radikális politikának számított, az azóta konzervatív politikának bizonyult, mert csak ez a politika konzerválható volna a régi Magyarországot, amelyet így elcsúszott az idők vihára. Purjesz Lajosnak nagy része van abban, ha a magyar képviselőházban megszólalt legalább a vészharang hangja, figyelmeztetve a közvéleményt az ország megmenetelésének eszközeire. Ha a vészharang szava nem talált meghallgatásra, akkor ez nem Purjesz Lajos hibája, mert Purjesz minden politikai hátréd nélkül, a szerkesztőségi íróasztal mellől tette meg azt, és szinte többet tett annál, mint amennyit egy ember tehet egy országért. Egyszer majd felélni fog a történelem azokról, akik a magyar föld és a magyar jövő ellensége válnak akarták rágalmaikkal keresztüztetve alatt felülmélni a magyar föld épségének, a magyar jövő kiépítésének és megmenetelésének egyik legbiztosabb akaratát, legkeményebb bátorágát, legélesebb szemű harcosát. A történelem ítélőszéke előtt majd végérvényesen eldől az: vajjon használtak-e Magyarországnak azok, akik az 1914. évben megindult katasztrófa felé sodorták a magyar népet, vagy hasznosabb volt-e a programja, a törekvése, az akarása azoknak, akik szerették volna megelőzni a háború vézetét, és Magyarország tragédiáját.

De ez a háttérben, a színpalak mögött végzett fontos politikai munka nem vonja el Purjesz Lajos szerkesztői hivatásától. A *Világ* füzőjében gyorsan átalakult Purjesz Lajos kezének nyoma alatt. Új politikai eszmék szószéke lett a *Világ*, támogatta, elsősorban magyarokkal támogatva az irodalom és a művészet új törekvéseit, azonkívül pedig odáig alig ismert tartományokat kapcsolt a magyar sajtó által elfoglalt birodalomhoz. A „Külföld” rovatba zsúfoltt rendszertelen, rövid hírcsoport helyett a *Világ* részletes, alaposan tájékozott jelentéseket kezdett közölni a külföld országainak minden fontos politikai, irodalmi, művészeti, tudományos eseményéről. A *Világ* valóban tükrözni kezdte a világ nagy áramlatait, jelentős fordulatait, mióta Purjesz Lajos vette át a szerkesztését: és ezzel megkezdte tanítómesteri tevékenységét Purjesz Lajos lapja. Mert az országmenetel nagy politikai programja mellett Purjesz Lajosnak volt egy nagy kulturális célkitűzése is és azt szerette volna, ha a *Világ* kiérdemli a *praeceptor Hungariae* jelzőjét.

A katasztrófa

A nagy törekvések kezdtek megalapozódni, a nagy tervek egyre teljesebben és

gazdagabban bontakoztak ki, amikor jött a háború... A szarajevói merénylettől az ultimátumig eltelt hónap alatt a *Világ* újból és újból óvta, figyelmeztette, tájékoztatta, intette, fenyegette a magyar közvéleményt arra, hogy nem szabad megoldani a Vézet köteleit. A líra panaszos siránnaival, az érvek sorával, a világos prognózisokkal, a statisztika kegyetlenül tiszta adataival, a történelmi előzmények feltárásával emelte föl szavát a *Világ* a négy kritikus hét minden napján. De hiába volt a líra, hiába beszéltek a statisztikai adatok, hiába vonultak föl az argumentumok. Jött az ultimátum, jött a hadüzenet, és jöttek azok az idők, amikor pusztába kiáltott szó volt a józanság minden érve, ha ugyan megszólalhatott. A *Világ* megjósolta az elkövetkezendőket azon a napon, amelyen Magyarország és Európa szakaadt a vézet, azután pedig a lehetőségek keretei között megkezdte a harcot azért, hogy jóslata — ne nyrijen igazolást: és a Vézetre kerüljenek vissza a béklyők, mielőtt a görög tragikusok által tetve emlégetett Moira elvágózná a rombolás munkáját.

Heroikusan bátor, heroikusan nagy feladatot vállalt, amelyet Purjesz vállalt a háború alatt, minden nap újból, közömbösen a támadásokkal, a vádakkal, a rágalmaikkal, a meghajszolásokkal, a kockázatokkal szemben, nem térve le arról az útról, amelyet Magyarország megmenetelésének nagy érdeke írt eléje, parancsolóan világos vonalakkal. Purjesz Lajosnak igen nagy része van abban, ha végül sikerült mobilizálni és egyesíteni a magyar politika lekötött erőit, azokat az erőket, amelyek fogékonyabbak voltak a létfentartási ösztön tanácsaival szemben, mint a régi lakozott politikai erők... Ha a történetírás részletesen tisztázná fogja az Esterházy-kormány kialakulásának előzményeit, akkor kiderül majd, milyen fontos volt újból az a szerep, amelyet összekötőtiszt gyanánt végzett Purjesz Lajos. A politikai rutin gyorsan elgáncsolta az Esterházy-féle alakulás igazi célját, és igazi törekvéseit. Pedig, ha a magyar politika akkor szövetséget köt a német politikában Erzberger jóvoltából átmenetileg nagyon megerősödött józansággal, sokat, igen sokat veszített volna rettenetes súlyából az a megpróbáltatás, amelyet Trianon hozott Magyarországra. Megróvidítani a háborút, megjavítani a békét, számolni a realitásokkal, mielőtt azok vasmarkukkal szétmárcangolnának egy jobb sorsra érdemes országot: ez volt Purjesz Lajos politikája, és aki ma vádolni meri ezt a politikát, az súlyosan vét a tárgyilagosság és az igazság törvényei ellen.

Október

Az ellenforradalmi napok elkövetkezésével Purjesz Lajosnak gyakran szemére vetették azt a szerepet, amelyet a Nemzeti Tanács kiépítése körül játszott. Ez a vád nagyon igazságtalan volt, mert a Nemzeti Tanács idejekorán történt megszervezésével Purjesz voltaképpen — ellenforradalmi munkát végzett, gátat állítva a káosz és az anarchia elé.

Az elvesztett háborúnak, a front összeomlásának, az elcsigázott és elkeseredett emberek féktelen kilengésének minden következményét a Nemzeti Tanács terhére szokták írni, megelégedve arról: mi történt volna akkor, ha az olasz fronton bekövetkezett fölösleges és rettenetes katasztrófának, a nagy szakaszokon lángolóbbant katonai jelképeknek, a bécsi parlament épületére kitzűzött német birodalmi zászlónak, Zágráb és Prága elszakadásának másnapján nincsen Nemzeti Tanács, tehát nincsen semmiféle olyan szervezet, amely mérsékelni tudja a pánikot, csatornázni próbálja a vad kavarodást: és legalább egy szilárd nyugvópontot terem a hullámverésben. A Nemzeti Tanács nem volt és nem lehetett offenzív testület, hiszen nem volt kezében semmiféle fegyver és semmiféle hatalmi eszköz. A Nemzeti Tanács hatalma erkölcsi hatalom volt, az a hatalom, amelyet tagjainak népszerűsége kölcsönzött neki: és ilyen hatalommal csak védeni lehet a rendet, nem pedig támadni az organizált állami hatalmat... Ha október harmincegyedikén, és november elsején még lett volna organizált állami hatalom, akkor az ország sorsának irányítása nem csúszik át a Nemzeti Tanács kezébe. A Nemzeti Tanács azért lett átmenetileg kormány, mert nem volt többé kormány és felbomlott az állami hatalom minden régi organizációja, a sors kéréseket kalapácsütései alatt. Mi lett volna akkor, ha azokban a végzetes órákban nincsen még csak Nemzeti Tanács sem?

Amikor a Károlyi-korszak alatt szűkebbre és egyre szűkebbre fűződött a demarkációs vonal Magyarország teste körül, Purjesz szembe helyezkedett nem egy politikai barátjával, és teljes keménységgel vonta le a konzekvenciákat a vasgyűrű nyomásából. A *Világ* azokban a napokban nem egyszerű követelte: mondjon le a kormány, mondjon le minden közigazgatási hatóság és hadd legyen kénytelen az entente kezébe venni a kormányzást, kezébe venni az adminisztrációt Magyarország egész területén. Ez talán merész politika volt, de alighanem jó politika lett volna, mert ha megszűnt volna területi változik Magyarország minden egyes négyzetkilométerre, akkor a terület meg-

szállás nem teremthetett volna többé befejezett tényeket a trianoni határok tekintetében, már jóval a béketárgyalások megkezdése előtt. Mert az kétségtelen, hogy a befejezett tények ereje és súlya diktálta a magyar békeszerződést.

Békepolitika

Purjesz Lajosnak volt békepolitikája az októberi forradalom hónapjai alatt, és volt békepolitikája akkor, amikor az ellenforradalom tárgyalt a békefeltételekről. 1925. újsztendjén Bethlen István gróf egy cikkében elégikus hangon írt arról, milyen életkérdés a magyar külpolitikára és a magyar gazdaságpolitikára nézve Magyarország erkölcsi presztíze a külföld országai előtt. Sajátosság módon éppen a béketárgyalások előestéjén védte meg legkevésbé az arra illetékesek azt, ami akkor még inkább a lét vagy nem-lét kérdése volt: Magyarország erkölcsi presztízt a világ közvéleménye előtt, és a legválságosabb időkben megtörténhetett az, hogy néhány tucat bandita véres munkája meggyékert hasított le Magyarországot testéről. Azért, mert a véres banditák munkájáért azokban a napokban nem járt megtorlás. Purjesz Lajos békepolitikája mindenekelőtt az erkölcsi világrend és a törvényes jogrend kemény sürgetése volt, tekintet nélkül arra, milyen közel járt melléhez a banditák töre. A banditák közül néhányan többször is — látogatást tettek Purjesz Lajosnál szerkesztői szobájában akkor, amikor Purjesz csak keveselmagával képviselte hangosan a megtorlás elvét a véres és gonosz munkával szemben. A banditák közül néhányan néhányszor látogatást tettek a *Világ* szerkesztőjének szobájában, és — dolgukra nem végezve távoztak, mert lefegyverezték őket a fegyvertelen Purjesz Lajos férfias nyugalma. Egy egész férfi, ha fegyvertelen is, kiüti a fegyvert száz bandita kezéből.

Purjesz Lajos békepolitikájának második tétele az ország felebresztése volt. Hiszen azok, akik felelték a magyar politikáért, és felelték a békeszerződés paragrafusaiért, szinte mesterségesen ringatták alomba az országot, jelentéktelen és lármás kérdésekkel foglalva le a közvéleményt akkor, amikor semmi egyébre sem lett volna szabad gondolni, mint Trianonra. Amikor pedig kibontakoztak Trianon körvonalai, Purjesz Lajosnak újból az volt az álláspontja, ami az októberi forradalom hónapjai alatt: a befejezett tények kialakulásának megelőzése. A magyar-kérdés maradjon nyitott kérdés, amint nyitott kérdés és európai kérdés volt 1849 és 1867 között: ezt hirdette, ezt követelte, ezt hangoztatta mindennap újból Purjesz Lajos, és a befejezett tényeket mégis őt tették felelőssé éppen azok, akik a befejezett tények megteremtették, átírták, megpecsételték és szankcionálták. Purjesz Lajos egész férfi volt, békepolitikájának emel a fejezeténél is, amint egész férfi volt akkor, mikor a béketárgyalások atmoszférájának megjavításáért is, és talán mindenekelőtt a béketárgyalások atnészterájának megjavításáért követelte az erkölcsi világrend, a törvényes jogrend nagy, örök tételeinek érvényesítését a banditák ellen.

A kilenc hónap

Az elmúlt évek harcait és küzdelmeit talán fölösleges volna föleveníteni. Ezek a küzdelmek drámai fordulataikkal alighanem élnek még a *Világ* minden olvasójának emlékezetében. Ezeknek a harcoknak voltak keserű órái és voltak nagy elégtételei. Így például az a kilenc hónap, amikor a *Világ* nyaka köré fonták a selyemzsinórt, és a folytatás hőrmeggyékert esztendeje alatt minden hónappal erősödött, izmosodott, gyarapodott a *Világ*. Egy közigazgatási szeszély, amely fölöslegesnek tartotta a bővebb motiválást, és fölöslegesnek tartotta a *Világ* bíróság elé idézését, hiába sürgette napról napra a *Világ*, hadd érvényesüljön vele szemben a törvény teljes szigora, egy közigazgatási szeszély kilenc hónapra fosztotta meg kolportársjogától a *Világ*ot, akkor, amikor a *Világ* példányszámának kilencven százaléka volt kolportárs-példány. Az eredmény pedig az lett, hogy a halálos szorítás kilenc hónapja alatt — megkésztéreződött a *Világ* példányszáma. A kolportársjog megvonásának másnapjától kezdve a posta kiűs, tizkilős csomagokban hozta az új előfizetéseket: és azoknak, akik helyesnek találták a kolportársjog megvonását, talán furcsa mosolyra fordult volna az ajkuk, ha látják azt az ívet, amelyen a legkonzervatívabb magyar minisztérium tizenkilenc főtiszviselője küldte be előfizetését a *Világ*ra. A magyar közigazgatási sajtórendészet különös szeszélye nem került felülbírálás végett a törvényszék elé, de a közigazgatási szeszélyt felülbíráta a közvélemény, és a *Világ*nak nem volt semmi oka elégedetlenkedni a közvélemény verdiktjével. Amit kilenc rettenetes hónapnak tartottak egyesek a *Világ*ra nézve, az az erők gyarapodásának, a gyökérszálak kiszélesedésének, a lombok gazdagodásának korát hozta meg a *Világ* számára. Purjesz Lajos és a közigazgatási sajtórendészet küzdeleméből fölényes győzelemmel került ki Purjesz Lajos. A közigazgatási sajtórendészetnek egy szerzője aránylag rövid idő alatt megkésztérezte a *Világ* elterjedését. Ezekben a napokban Purjesz Lajos könnyes szemekkel nézte

azokat a kilós és tizkilós postacsomagokat, amelyek beszámoltak a magyar közvélemény nagyszerű erkölcsi integrálásáról.

Akik rövid életének utolsó hónapjaiban találkoztak Purjesz Lajossal, azok megfialodva látták viszont. Arca kisimult, tekintete újból fiatalos tisztasággal csillogott, ajkára visszatért a régóta nélkülözött mosoly: néha már újból tudott nevetni, és néha már újból tudott örülni az életnek. Távoli események vasalták simára Purjesz Lajos arcát, távoli események gyújtották fel a kialudt tüzet szemében, távoli események adták vissza a mosolyát. Angliában a kormány élére lépett Ramsay MacDonald, és nemsokára követte őt a francia kormány élére Edouard Herriot. Újból akcióba léptek az őszinteség lendületével olyan erők, amelyek építeni akartak a pusztítás évtizede után. Újból elhangzottak és a teljes őszinteség akcentusával hangzottak el olyan szavak, amelyeknek nyomán visszatért a hit a hitetlenekbe: és az akarat azokba, akik-

Purjesz Lajos az újságíró-társadalomban

Tizenegy esztendőn át volt főtájtára Purjesz Lajos a Budapesti Újságírók Egyesületének. Ez a tizenegy mozgalomban, eseményekben gazdag év nem suhanhatott el nyomtalanul az újságíró-társadalom fölött sem.

A harc a sajtószabadságért folyt. Ennek a katonája volt Purjesz Lajos. Minél jobban akarták üldözni, guzsbakötni a sajtót, annál élesebb volt Purjesz kardja. Vágott és sebzett és oltalmazta a szentséget — a sajtószabadságot. És míg egyfelől az kötötte le idejét, másfelől a szerkesztőség lázas munkája örölte az energiáját, Purjesz Lajos még egy harmadik irányban is szerzett érdemeket: az újságírók szociális helyzetének megjavításában.

1907 május 28-án választotta a Budapesti Újságírók Egyesületének közgyűlése főtájtárrá Purjesz Lajost. Herczeg Ferenc volt akkor az elnök, aki meleg szavakkal üdvözölte az új főtájtárt. Mingyárt az első évben belső viharok dúltak az egyesületben. Pártharcok, személyi torzalkodások, intrikák, már-már az egyesület létét és fennmaradását veszélyeztetették. Purjesz Lajos ekkor mutatta meg, hogy akarat és ügybuzgalom mire képes. Bekített, csillapított, kiegyezett jobbra-balra egyaránt. Az évekig tartó testvérharc 1912-ben ért véget, mikor Márkus Miksát az összes frakciók melegezésére elnökké választották. Purjeszt óriási lelkesedéssel választották meg ugyanekkor ismét főtájtárrá.

Márkus és Purjesz első dolga az egyesület felügyelének rendezése volt. Első teendő az alapszabályok célszerű módosítása volt, melyet Purjesz Lajos elnökle alatt külön bizottság végzett el. A nemzetközi sajtószabadságba lépett be az egyesület és az azevi római nemzetközi sajtókongresszuson Purjesz is részt vett. Ugyancsak a főtájtár indítványára az egyesület memorandumot adott át a kormánynak, amelyikben az irodalmi és művészi művek védelmére alakult berni egyezményhez való csatlakozás szükségességét fejtette ki.

1912-ben kezdődtek a sajtószabadságért megindított harcok, 1912 augusztusában a kormány megvonta a Nap kolportázs-jogát. Az egyesület választmányja Herczeg Ferencet, Márkus Miksát és Purjesz Lajost bízta meg, hogy a sajtószabadságon ejtett sérelem reparálására a szükséges helyeken eljárjanak. Purjesz készítette el a képviselőházhoz intézett memorandumot, melyben a sajtószabadság intézményes biztosításának törvénybe iktatását kérték. A memorandum hangja, tömör stílusa, éles logikája mindenkit bámulatra ragadott.

Szociális érdekek és kollégialitásának is bizonyítékát adta ebben az esztendőben. A Pesti Napló munkatársai szociális helyzetük javításáért sztrájkba léptek. A sztrájkot bejelentették az egyesületnek. Purjesz azonnal a sztrájkolókhoz sietett. Pénzbeli támogatást adott a harchoz, de egyben rögtön tárgyalást kezdett a lap kiadójával és tapintatos közbejézésével csakhamar nyelbe is ütötte a békét.

Az 1913-ik év politikai küzdései közepette honosították meg az éjjeli ügyész rendszert. Lapelkobzások, lapbetiltások jártak a nyomában. Az Újságírók Egyesület egymásután tartott tiltakozó üléseket, Purjesz minden ülésen felzöngölt és kemény szavakkal kelt a megtámadott sajtószabadság védelmére.

1914-ik év első részét az új sajtótörvény elleni harc dominálta. A sajtótörvényt az esküdt-széki reform követte. A két törvény existenciájában veszélyeztetette úgy az újságírókat, mint magukat a lapokat. Purjesz „sajtó elleni merénylet”-nek nevezte a törvényjavaslatokat és a legadázabb harcot hirdette ellenük. Megszervezte az összes újságíró-intézményeket. A Vidéki Hírlapírók Országos Szövetsége, a Hírlapírók Nyugdíjintézete, a Katolikus Írók és Hírlapírók Pázmány Egyesülete, az Otthon Kör és a Szakírók Országos Egyesülete csatlakoztak a küzdelemhez, és Purjesz Lajosnak nagy érdeme, hogy nem engedte lankadni a harci kedvet, végül sikerült is a kormányt engedelményekre kényszeríteni. Ebben az évben öt fővárosi napilap szűnt meg. A Kurir, Magyar Nemzet, Egyetértés, Pesti Tükör és a Polgár. A lapoknak ez a tömeges megszűnése természetesen magával hozta azt is, hogy az állásnélküli újságírók száma íjesztően megsaporodott. Egyszerre negyvenöt újságíró állott kenyér nélkül. Purjesz állott a mozgalom élén, hogy a súlyos átmeneti időt elviselhetővé tegye számukra.

A világháború készületlenül találta a Buda-

nek már fogyni kezdett az energiájuk. Európában virradni kezd az új nap, ezt megállapította még Benito Mussolini is és Purjesz Lajos arcán ott ragyogott az új nap virradásának még erőltlen, de tiszta fénye. Az Igelet földjére már nem léphetett be Purjesz Lajos, de legalább megadott neki egy magas oromról végigtekinteni az Igelet földjén, és Purjesz Lajos kiengesztelt lélekkel távozott az élők sorából. A napfelkelte tiszta fényével arcán, és a hívők szelíd mosolyával ajkán. Purjesz Lajos nincs többé itten, és az élet mégis fog haladni tovább. De az életnek arra kell haladnia, amint azt Purjesz Lajosnak ígérték távoli fények, azon a hajnalon, amely életének alkonyává lett. A tiszta fénynek a közülünk eltávozott Purjesz Lajos arcán, és a szelíd mosolyának Purjesz Lajos kihűlt ajkán nem szabad hazugságokká változniok. Egy olyan igaz embernek, amilyen Purjesz Lajos volt, nem hazudhatott az élet, amikor búcsúzott tőle.

(—y)

pesti Újságírók Egyesületét. A hadbavonult újságírók családjai a legnagyobb nyomorban maradtak itt. Azonnali segítség kellett. És a háborús segélyalap néhány nap alatt „megteremtődött”. Hogyan, miképpen, senki sem tudja. Annak csak Márkus Miksa és Purjesz Lajos lett volna a megmondhatója. Bankok, intézmények, vállalatok, magánosok küldték a pénzt és Márkus és Purjesz Lajos két kézzel osztogatta. Ahol könnyet, fájdalmat, sóhaját látott, már ott volt és segített, ahogy csak tudott. A segélyalap a háború végéig támogatta a hadbavonultakat és csalátagjaikat.

A háború alatt megnehezedett megélhetési viszonyok égető kérdéssé tették az itthonmaradt újságírók anyagi viszonyait is. Ezen is segíteni kellett. Halász Mihály, Katona Béla és Szegő Elemér siettek Purjesz oldalára, hogy megmentsék az újságíró-társadalmat a pusztulástól. Megalapították az Újságírók Háztartási Szövetkezetét, ahol a családok újságírók kedvezményes áron és részletfizetésre szerezhetik be az élelmiszereiket. A növekedő számára az egyesület helyiségében menzát rendeztek be, amelyek még mai napig is fennáll.

Purjesz Lajos betegsége és halála

A háborús esztendők minden elomló vécsojppje, minden föltámadó gyötrelme és nyomorusága mindenkinél mélyebben kínozza meg Purjesz Lajos érzékeny lelkét. A vérnek és borzalomnak ez a szörnyű fergetege az ő békerajongása számára egyéni katasztrófa volt. Sok esztendő odaadóm lelkes munkájának eredményeit látta semmivé válni minden ágyugolyóval, amely eldördült. És a háborús hírek minden sora gyilkos mérég volt az idegei és szervezete számára. A háborús esztendők s a forradalmi hónapok izgalmai aláásták egyébként friss, élénk, kedvel, színnel és gazdagsággal teli életét. A forradalom utáni hónapok aztán betetőzték szervezetében azt a roncsoló munkát, amelyet a háború és a forradalmak kezdtek meg. Nálánál erősebb idegzetű, kevésbé érzékeny és kevesebb gyengédséggel télt szervezetet is meg kellett, hogy rendítsenek ezek az idők, amikor szakadatlan fenyegetések életének veszedelmei között állta a helyét, meg nem alkuvón, erélyesen és kíméletlenül.

Igy találta készen, izgalomban és szenvedésekben megdolgozott szervezetét mult esztendőben az első betegség. Egyszerű meghűlés, amelyből tudógyulladás lett. De a súlyos betegségben sem tudott pihenni. A betegsége dolgozószoba lett, amelynek ajtaján nemcsak szerkesztőségének munkásai jártak be a szerkesztőségi munka minden részletének megbeszélése és irányítása végett, hanem ebben az időben is részt kívánt venni minden egyéb területén annak a gazdag és teljes működésként, amelyet kifejtett, és magasfokú lázban is kész tanácsadója volt a politika és a közélet embereinek, akik fölkeresték. Purjesz Lajos betegsége hettei sem a pihenés és a gyógykezelés napjai voltak, hanem a folytatódó izgalmaké, munkái és tevékenységé. Nagynehezen lábáll megint, de a betegség nem mult el nyomtalanul. Rövid ideig újra bejárt a szerkesztőségbe, míg egy második tüdőgyulladás újból leverte lábáról. Fizikuma azonban most is megküzdött a betegséggel. De a háromszor recidivált roham után sürgős orvosi tanácsra a Tátrába utazott, de az a néhány hónap, amelyet ott töltött, nem tudta eltüntetni az elviselt szenvedések nyomait. Rövid budapesti tartózkodás után Gasteinben, majd Olaszországban keresett gyógyulást.

E hosszabb pihenés valóban jót is tett megkínzott szervezetének. Közvetlenül Budapestre érkezése után jobban lett. Közérese napról-napra javult, visszatért frissesége, jókedve és ezzel együtt munkakívánása és munkabírása is. Talán soha olyan reménykedőn, jövőd tervekkel foglalkozva és olyan intenzíven nem ült íróasztalánál, mint az elmult néhány hónapban. Gyógyultnak érezte magát és annak látták az orvosai is. A legdönsőbb és a legalaposabb orvosi vizsgálat sem talált benne olyan hibát, amely életét veszélyeztetné és munkájában gátolhatná. A munkakedvével, lelkeségével együtt tért vissza rajongó életszere-

te, melegsége emberek és dolgok iránt, az élet, a művészet szépségei s örömei iránt. Tele volt hittel s reménységgel. Művészi feladatok otthonának szobáitól gondolt. Túlra-kötött könyvesbuzájába új könyvszekrényeket tervezett, mert hisz ez volt életének egyik öröme. És mindezzel együtt újra megnyitotta vendégszeretéről híres otthonának ajtajait, amelyek természetesen betegsége ideje alatt zárva voltak, de amelyekben most újra melegség, finom szívesség fogadta a barátait és szűkebb környezetét. Házának vendégei pedig nemcsak munkájának osztályostársai és politikájának hívei voltak, hanem örömmel kíváncsítottak oda mindenki, aki a magyar közéletben, a magyar irodalomban és művészetben jelent valamit és a maga értékénél fogva keresi a hozzá hasonlókkal való találkozást. Egész napi munka után az otthon melegsége tette számára derűssé és széppé ezt a néhány hónapot. És mindebben az időkben az elmult évek izgalmaiban és szenvedéseiben, a betegség gyötrelmes hónapjaiban, s az utolsó idők reménykedésében és újraledésében a felesége volt megértő s segítő társa.

Eredményes tevékenységére a koronát akkor tűzte, mikor hadhatós közbejézés folytán az egyesület és a lapkiadók között létrejött a kollektív szerződés, amelyik létminimumot biztosított minden dolgozó újságíróknak.

Az 1918 március 24-iki közgyűlésen mondott le főtájtári állásáról Purjesz Lajos. A sok évi munka, szünetnélküli robot, betegge betete. Nem bírta tovább.

A közgyűlésen mag előterjesztette évi jelentését és mikor azt bevégezte, így szól:

— E jelentés előterjesztője, akit tizenegy esztendő előtt ültetett az újságírók bizalma a főtájtári székbe, s aki most a rév felé közeledni látja az egyesületet és sem mint tisztviselő, sem mint választmányi tag, hanem csak mint egyszerű tag kíván annak ügyeiben részt venni, megköszöni kollégáinak, hogy sok esztendőn keresztül munkájában támogatták.

— Életem legszebb emléke maradt az, hogy ez a tiz esztendő a magyar sajtó fejlődésének olyan korszaka volt, melyhez hasonlót hiába keresünk. Tiz esztendő előtt ez az egyesület még csak batoralant kezdeményezés volt, ma hatalmas, impozáns testület. Az elmult tiz év alatt nem szünetelő harcban álltunk a sajtószabadság védelmében és én mindig azon az állásponton voltam, hogy az újságírók kenyerét is veszélyeztetni az, aki az újságíróknak kenyeret adó lap existenciáját támadja. Egy percre se felejtse el egy újságíró sem, hogy a Budapesti Újságírók Egyesületének nem az a célja, hogy néhány névnek fényt és csengést adjon, hanem mindnyájunk védőpajzsa és otthona, mely annál erősebb és annál hatalmasabb lesz, minél szorosabbra fűzzük a mindnyájunkat összekapcsoló kötelékeket.

A felmondó főtájtár szavait meghajtott csendben hallgatta végig a közgyűlés, majd érdemei elismerésül lelkes közfelkiáltással a Budapesti Újságírók Egyesületének örökös tiszteleti tagjává választották meg Purjesz Lajost.

Igy érkezett el egy finom és meleg otthon jóságában és szépségében az újesztendőhöz. Néha, egy-egy aggódo pillanatában föltámadtak ugyan az elmult szenvedések és betegségek szorongásai, de a következő

pillanatban ismét energiával, ötlettel, egész emberként kereste a maga további munkájának ügyét. Így töltötte az újesztendő első hetét és életének utolsó napját is. Kedden délelőtt komoly megbeszéléseket folytatott, politikai látogatói voltak, délután pedig látogatóba ment s az egész délutánt vidám beszélgetésben töltötte el, melynek során néhány jövőd tervéről is említést tett. Hazafelé néhány pillanatra betért az Abbázia-kávéházba, aztán hazament és egészen szűk körben, feleségével és kisfiával, és annak tanítójával megvacsorázott. Derűsen beszélgetett, reklamáta, hogy vasárnapok és ünnepek szokása szerint miért nincs senki barátai közül vendéglátó asztalánál. Vacsora után egy ideig elszórakozott még, aztán egyszerre arról kezdett panaszkodni, hogy nem egészen jól érzi magát. Bal karjának zibbadásáról beszélt és szobájába ment, hogy lefeküdjön. Mikor ágybatért, bementek hozzá a felesége és a házitartó, leültek az ágya mellé és beszélgettek. Purjesz fázásról panaszkodott és mert elmult betegségei óta orvosai kívánságára a hőmérsékletét kellett vizsgálnia, a lázmerőt kérte. Az első mérés 35.7-et mutatott s Purjesz Lajoson erre az eredményre erős nyugtalanság veté erőt. Felesége azonban megnyugtatta s maga sem akartván hinn a hőmérséklet eredményének, újabb kísérletet tett. A második mérés 36 fokot mutatott. Purjeszt azonban ez sem nyugtatta meg.

— Azt hiszem, meghalok — mondta.

— Ugyan, ne beszéljen ilyen csacsiságokat — vigasztalta tréfálkozva a felesége.

— Biztos benne, hogy nem halok meg? — Biztos vagyok benne, — nyugtatta meg Purjeszt, odaült az ágy szélére és átkarolta.

— Ha maga biztos benne — mondta meg Purjesz — akkor én is elhiszem.

A következő pillanatban azonban hirtelen elsápadt az arca, egy sóhajszerű halk sikoly hagyta el ajkát és eszméletlenül hányatott felesége karjaiba. Egy perccel később, küzdelem és fájdalom nélkül, meghalt.

Az orvosok már csak a beállt halált konstatalhatták. Elsőnek érkezett közülük unokaöccse, Purjesz Béla dr., egyetemi magántanár s természetesen hamarosan odaért másik öccse, Purjesz Imre dr., nyugalmazott miniszteri osztálytanácsos, a Világ belső munkatársa is. Szűkebb családján, feleségén, tizenháromesztendő Lajos nevű kisfián és anyósán kívül, ők ketten és Purjesz János dr., Szenté város ügyésze, legközelebbi rokonai.

Purjesz Lajos temetése holnap, csütörtökön délelőtt tizenkét órakor lesz a rákoskeresztúri zsidó temető halottasházából. A gyászszertartást Hevesi Simon dr. főrabbi végzi, a Világ szerkesztősége nevében Felék Gyza dr. felelős szerkesztő beszél, az összes újságíró-egyesületek és intézmények nevében Márkus Miksa búcsúzik a halottól, Rupert Rezső dr. nemzetgyűlési képviselő az egyesült demokratikus pártosság nevében mond búcsúztató beszédet. Vanczák János nemzetgyűlési képviselő pedig a Magyarországi Szociáldemokrata Párt részvétét tolmácsolja. Az elhunyt jóbarátainak gyászát Bakonyi Kálmán dr. kúriai bíró fogja a sírnál kifejezni.

A temetésre délelőtt fél tizenegy órakor külön villamoskocsik indulnak a Rókus-kórháztól.

Az Országos Kossuth-párt fölkéri budapesti szervezetének tagjait, hogy délelőtt fél tizenegy órakor gyülekezzenek a Simpon-kávéház előtt, ahonnan együttesen vonulnak ki a temetőbe.

A részvét

A nagy gyászban, mely Purjesz Lajos korai halálával ránk szakadt: tömegesen érkeznek úgy a megboldogult családjához, mint a Világ szerkesztőségéhez a részvétnyilatkozatok.

Az Országos Demokratikus Szövetség nevében Szilágyi Lajos nemzetgyűlési képviselő a következő levelet intézte Purjesz Lajosnéhoz:

Az Országos Demokratikus Szövetség mélyesége részvétét nyilvánítja Nagyságos Asszonynak, Nagyságos Asszony megboldogult férjének, az oly tevékeny és lelkes közéleti férfinak, elhunytá alkalmából. Emlékét hozzá méltó kegyelettel fogjuk megőrizni.

Ugyancsak az Országos Demokratikus Szövetség nevében Szilágyi Lajos a Világ szerkesztőségéhez a következő levelet intézte:

A Demokratikus Szövetség mélyesége megilletődéssel értesül a demokratikus gondolat régi, kipróbált bajnokának: Purjesz Lajos föszerkesztő úrnak haláláról. Igaz részvételt tölti el, hogy a kérésselhetetlen halál kiütötte a tollat annak a kezéből, aki annyit küzdött és fáradozott a felvilágosodás szolgálatában.

Az Országos Kossuth Párt levele:

Önagsága
özvegy Purjesz Lajosné urasszonynak
Budapest.

Az Országos Függetlenségi Kossuth Párt, amelyhez az elhunyt értelemben, gondolkodásban, törekvésben a legközelebb állott, amely olyan sokat köszönhet az ő nagyszerű támogatásának, megdöbönt fájda-

lommal vesz részt a megrendítően tragikus nagy csapás gyászában, amely olyan kegyetlen váratlansággal sújtott le Nagyságodra. Mi, akik a korán elhunytban hazafiás küzdelmeinknek egyik legjobb és legértékesebb bajtársát veszítettük el, melyen átérzünk Nagyságod végtelen fájdalmát, s magunk is lelünk mélyéig gyászba borultnak kívánjuk, hogy ennek a nagy fájdalomnak legyen enyhítője a jók együttérzése s az érdemnek és becsületnek az a tiszta fénye, amely mindig ott fog ragyogni elhunyt barátunk emléke felett. Fogadjon Nagyságod részvételtjes mély tiszteletünk őszinte nyilvánítását.

Országos Függetlenségi Kossuth Párt,
Buzá Barna dr. Vass János dr.

Az Országos Kossuth Pártnak a Világ szerkesztőségéhez intézett levele így szól:

Az Országos Függetlenségi Kossuth Párt a mélyen érzett őszinte részvét meleg köszönettel küldi a Világ gyászborult szerkesztőségének. Nem idegen emberek udvarias részvétjelentése ez, hanem együtt gyászoló testvérek fájdalmának összeolvadása a közös testvér megrendítően tragikus halála fölött. A mélyen sújtott család s a Világ szerkesztősége után, mely olyan árván maradt, mi veszítettünk legelőbbet az elhunytban, mert lelke, gondolkodása, törekvése mihozánk állt a legközelebb, mert a Világ nagy szellemi s erkölcsi erejével a mi magyar politikánkhoz volt ő a legerősebb támogatója. Együtt küzdöttünk, hogy valóra váljon a legszebb álm, a testvéri szeretet-

ben megnevesült s egyetértő munkában felvirágozó demokratikus Magyarország álma. S a váratlan csapás fájdalomtól mélyen le-sújtva is úgy érezzük, azzal fogunk áldozni legméltóbban s legszebben az ő nagy emlékének, ha testvéri összetartásban csüggedetlenül folytatjuk tovább a küzdelmet, az ő gyönyörű álmának megvalósulásáért. Fájdalmas bajtársi köszöntéssel

Országos Függetlenségi Kossuth Párt
Bura Barna dr. Vass János dr.

A Nemzeti Demokrata Párt Felek Gyéz dr. hoz, a Világ felelős szerkesztőjéhez, az alábbi levelet intézte:

Mély szomorúsággal vettük a hírt a Világ főszerkesztőjének, Purjesz Lajosnak korai haláláról. Nagyonalul publicisztikai erő, fanatikus hit a demokrácia céljának és esz-közneinek helyességében, evéni szeretetreméltóság jellemzik a meghaldogultat, ki az újságírás új formáinak meghonosításával úttörő nyomot is hagy maga után. Fogadják legközelebb pályatársai, Ön, Szerkesztő Úr és a Világ munkatársai, akikhez oly közel állott, akiket úgy szerettél, akiket annyi finomsággal vezetett, legmélyebb fáj-dalmunknak, gyászunknak, részvétünknek kifejezését.

Igaz tisztelettel
Nemzeti Demokrata Párt
Vársonyi Vilmos s. k.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt részvétellel ezek:

Nagyságos Purjesz Lajosné úrasszonynak
Budapest.

Nagyságos Asszonyom!
Arra a hírről, hogy férje itthagya szűkebb családját és Magyarországot, amelynek boldogságáért, népének főemelkedéséért oly sokat dolgozott, egyszerűen, de megdöbbenésének borzasztó súlyával fejezi ki a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetősége mélyesége fájalmát és részvétét.

Mély tisztelettel
Farkas István titkár,
nemzetgyűlési képviselő.

Nagyságos dr. Felek Gyéz úrnak,
a Világ felelős szerkesztőjének
Budapest.

Mélyen tisztelt Szerkesztő Úr!

E pillanatban értesültünk arról a borzasztó csapásról, amely a Világ szerkesztőségét, a demokráciáért, a magyar nép boldogságáért küzdők taborát érte Purjesz Lajos halálával. Érezzük azt a nagy veszteséget, mely nemcsak a polgári Magyarországot, de bennünket, a magyar munkásság pártját, a szociáldemokrata pártot is érte és jól tudjuk, hogy ennek a kiváló, nagy-szerű egyéniségnek az eltávolsága pótolhatatlan veszteséget jelent a meg nem alakuló harcoss taborában. Purjesz Lajos törhetetlen energiával és egy pillanatra el nem tántorodó hűséggel állt mindig a szegények, az elnyomottak mellé és bátorsággal állott ki a legnehezebb időkben verekedni a magyar dolgozó osztályok szabadságáért.

A pártvezetőség nevében kérjük Önt, fogadjja el tőlünk a Világ tisztelt szerkesztősége mélyen érzett részvétünk őszinte kifejezését.

Kiváló tisztelettel
Farkas István titkár,
nemzetgyűlési képviselő.

Miklós Andor főszerkesztő a maga és lapjai nevében az alábbi levelet küldötte:

Igen tisztelt Szerkesztő Úr!
Az ember, a kolléga, a magyar szív megdöbbenésével fogadtam Purjesz Lajos halálának hírt. Fájdalmas gyászomban osztozik Az Est, Magyarország és Pesti Napló egész szerkesztősége, amely velem együtt mélyen megindulva látja kidőlni küzdő sorainkból azt a vezér-egéniséget, akinek neve ezután maga is ott lesz azon a zászlón, amelynek magasra lobogtatásában a pótolhatatlan el-húnytának oly nagy része volt.

Igaz tisztelettel régi híve
Miklós Andor.

Rupert Rezső Veszprémből Purjesz Lajosné-nak a következő táviratot küldte:
Megrendüléssel veszem e pillanatban a hihetetlen hírt, hogy Lajos nincs többé. A fájdalomtól magam is földre sújtva, sietek bensőséges vigasztalásukra. Isten adjon erőt elviselniük a nagy megpróbáltatást.

Rupert Rezső.

Bródy Ernő dr. levélben fejezte ki rész-vétét Felek Gyéz dr.-nak és többek kö-z-ezeket írja Purjesz Lajosról:
— Embernek, újságírónak, barátának a legkülönbek közül való volt, aki az utolsó negyedszázadban az ismeretlenségből az élre került. Milyen fiatal, friss volt, hogyan tu-dott örülni egy jó cikknek, mily szeretettel csüggett barátain, munkatársain, mennyire imádta lapját. Mindig nagy stílusban dol-gozott, irtózott a kicsinyességektől, szerel-mese volt a szép formának — az újsággal mindig tanítani akart!

Az Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés a következő levelet intézte a Világ szerkesztősé-
géhez:

Az OMKE elnöki tanácsa mélyen megrendülve és lesújtva értesült arról a súlyos csapásról, amely felejthetetlen emlékü főszerkesztőjük, Purjesz Lajos, váratlan és tragikus halálával a tekintetes Szerkesztő-

seget érte. Ez a veszteség azonban nemcsak szűkebb munkatársainak vesztesége, de az egész magyar publicisztikáé és az egész ma-gyar közéleté is, amelynek egyik legelőke-lőbb gondolkodású, nemes eszméktől átha-tolt és fenkölt célokért küzdő bátor harcosa és fáradszómunkákkal volt Purjesz La-jos. Öszinte szomorúsággal állunk a toll e nemes munkásságának korai ravatalánál mi is, a kereskedelem munkásai, akik törekvé-seiknek egyik igaz és megértő támogatóját vesztettük el benne. Fogadjja a tekintetes Szerkesztőség őszinte nagyrabecsülésünk ki-fejezését.

Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés
Balkányi Horodih
ügyvezető igazgató. főtitkár.

A Neues Politisches Volksblatt szerkesztősége a következő levelet intézte a Világ szerkesztősé-
géhez:
Igen tisztelt kolléga urak! Mély megdöbbenéssel vettük főszerkesztőjük, Purjesz Lajos úr, váratlan elhúnytának hírt, mely fájdalmas veszteséget jelent nemcsak a Világ, hanem az egész magyar újságírás szempontjából. Engedjék meg, hogy ez alkalommal legőszintébb részvétünknek ad-junk kifejezést és kérjük, hogy részvétün-
ket az elhúnyt özvegyének is tolmácsolni sziveskedjenek.

Kollégialis üdvözléssel
a Neues Politisches Volksblatt szerkesztősége

A Magyar Távirati Iroda szerkesztősége nevében Kozma Miklós miniszteri tanácsos a kö-
vetkező levélben fejezte ki részvétét a Világ szerkesztőségének:

Mély részvétellel értesültem Purjesz Lajos-nak, a Világ kiváló főszerkesztőjének vá-ratlan haláláról és a vezetésem alatt álló Magyar Távirati Iroda egész szerkesztősé-gének nevében biztosítom a Világ szer-
kesztőségét őszinte együttérzésünkről.

Kiváló tisztelettel
Kozma Miklós,
miniszteri tanácsos,
a Magyar Távirati Iroda vezetője.

Az Unió Színházszemlé és Színházéptől Rész-
vénytársaság az alábbi levelet intézte a Világ szerkesztőségéhez:

Kiváló főszerkesztőjük, Purjesz Lajos, tragikus elhúnytja alkalmából engedje meg a mélyen tisztelt Szerkesztőség, hogy az Unió színházak nevében legmélegebb rész-vétémet fejezzem ki. Purjesz Lajos kiváló publicista, legelsőrangú szerkesztő és min-den jóért, szépért és nemesért lelkesedő em-ber volt, akit mint a művészetek, különösen a színházak, barátját, mindenkor hálás ke-gyelettel fogunk emlegetni. Lapja minden-
kor szószólója volt minden nemes ügynek. A színházak, köztük a mi színházaink is, őszinte, igaz barátjukat gyászolják az el-húnytban. Fogadják, kérem, e szomorú órákban őszinte együttérzésünk nyilvání-tását.

Kiváló tisztelettel:
Unió Színházszemlé és Színházéptől Rt.
Lázár. Faludi.

Távirattal fejezték ki részvétüket:

Krausz Simon, Kóbor Tamás, Könyl Hugó, Magyar Pál, Gólos Kálmán, Pünköszt Andor, Erdélyi Sándor dr., Spitz Sándor és családja, Csák tiszti főorvos (Szentés), Deutsch József és családja, Berczik Sándor, Zsoldos Géza és felesége (Szentés), Hay Elek dr., Fenyvesi Adolf és neje (Szentés), Schreierék (Szentés), Lampl Béla és családja (Szentés), Lantos Adolf, Vársonyi Vilmos dr. és családja, Roboz Imre, Károlyi Józsefék Szentésről.

Személyesen fejezték ki részvétüket: Agat Béláké, Asztalos-család, Bárczy Istvánék, Be-miczky Ödön, Bedő Mór, Bársony József, Bródy Ernő dr., Bernáth Ottó dr., Bauer Lajos, Bédi Izor dr., Boross László dr., Baló Elemér, Csécsy Imre dr., Décsy Imre dr., Dudás An-dorné, Dénes Zsófia, Dródy Győző, Fónagy Béla, Fényes László, Fodor Ferencné, Fischer Ödönék és Fischer Géza, Fenyvesy László dr., Fülöp Zsigmond dr., Fodor László, Győző Dezső dr., Gáspár Artúr dr.-ék, Gál Gyula, Grünwald Pálné, Hoyos Miksa gróf, Hevesi Sándorék, Habár Mihály, Hegymegi Kiss Pál, Halász Gyula, Hüvös Lászlóék, Haár Alfréd dr., Jakobi József dr., Kun Andor dr., Krausz Simonné, Krausz György, Kósa Miklós dr., Kadosa Marcell dr., Kollmann Dezső dr., Kar-dos István, Körössy Henrik dr., Leopold Gyula, Lusztig Pál, Landau Ernő, Molnár Fe-renc, Molnár Béla dr., Márkus Jenőék, Márkus Miksa, Miklós Jenőné, Nagy Andor, Noiret Ödön, Párdány Oszkár, P. Márkus Emília, Pa-
kots József, Pécsi Blanka, Pogány Béla, Rassay Károly dr.-ék, Rakovszky István, Révay Mór János, Sonnenfeld Lajos, Szegő Elemérék, Szepesné, Schwarcz Jakab, Spitz Miklós, Sza-lay Lászlóék, Szalay Károly dr., Wlassics Ti-bor báró, Vámbéry Rusztem dr., Vikár Béla dr., Vámos Henrik, Vajda Ernő, Zerkovitz Béla és azonkívül a Világ szerkesztőségének és kiadóhivatalának tagjai családjukkal együtt.

Az estilapok részvéte

A mai estilapok nagy részvétellel emlékeznek meg Purjesz Lajos haláláról.
Az Est írja: Ez a halálhír nemcsak azokban fog szomorúságot kelteni, akik Purjesz Lajost személyesen ismerték, hanem azokban is, akik csak névről tudták, hogy kicsoda-micsoda,

vagy akik csak mint politikus, szerkesztőt, vagy publicistát ismerték — s itt nem vesszük ki azokat sem, akik politikai ellenfelei voltak. Akik személyesen ismerték, azok megtanulták becsülni lelki jóságát, sokoldalú műveltségét, puritánságát és hűségét. Ezek igen jól tudják, ha a fejfájára azt írják, — itt nyugszik egy derék és jó ember — akkor ez a fejfa nem ha-zudik. Ha valaki csak egyszer is beszélt vele életében, azt a benyomást vitte magával, hogy — talpig férfi, talpig ember. Akik pedig személy szerint nem ismerték, azok olvasták cikkeit, vagy olvasták a lapját, azokat azért fogja el a szomorúság halálának híre hallatára, mert olyan ember halt meg, aki a tiszta meggyőződés tisztakező harcosa volt... 1914 február havá-ban a Világ élére került. Itt folytatta a felvilá-gosítás munkáját és szünet nélkül abban az irányban dolgozott, hogy ez az ország a dolgo-zók országa legyen. Hatalmas újságíró-gárdát nevelt maga körül s ez a gárda kitartóan segí-
tette munkájában. Nem egyszer a tűzvonal leg-bényesebb pontján állott, sebeket kellett osz-tania és sebeket kapott, de még ebben a közel-harcban is megbecsülték ellenfelei — becsülték szándékának nemességét és jellemé makulátlan-ságát.

A Pester Lloyd többek között ezeket írja: Egy olyan korszakban, amikor a reakció elleni harc nemcsak morális bátorságot, hanem tel-jes önfeláldozást követelt a haladó szellemű elemektől, Purjesz Lajos felretett minden mel-
létkétkinetet, hogy saját személyét és lapját egy olyan ügy szolgálatába állítsa teljes odaadással, ami neki csak kellemetlenséget és üldözést hozhatott. Jellemszilárdsága és harci készsége előtt még a töle politikailag távolállók, sőt poli-
tikai ellenfelei is kénytelenek tisztelettel meg-hajolni. Újságírói pályájához való hűséges ra-gaszkodása, szép emberi vonásai adják egyéni-ségének követéreméltő tartalmát. Minden érzése és cselekedete a publicisztikai munkának, a bensőséges és mintaszervi családi életnek és a pályatársakhoz való meleg kapcsolatoknak volt szentelve. Elismerés, külső megtiszteltetés után sohasem futott, becsúgyát tökéletesen kieglé-
tette az a tudat, hogy kötelességet teljesítette és erejéhez képest mindent megtett azokért az esz-mékért, amelyeknek harcosa volt. Azt az időt, amely a szerkesztőségi asztalnál végzett nehéz munka után még rendelkezésre állott, rajongva szeretett családjá körében töltötte és meghitt barátai társaságában. Igénytelen és szerény egyénisége nem pályázott külső sikerekre, szer-etet és hűséget jellemének alapvonalai. Korán ragadta el a halál, de megnyerő szemé-
lyiségének nemes egyszerűsége minden salaktól megtisztultan fog élni azoknak az emlékezeté-ben, akikben a vele való érintkezés elmulhatatlan tiszteletet ébresztett.

Az Esti Kurir cikkében ezeket mondja: Viruló férfélet, kivételes elme, egy, a magyar életben nélkülözhetetlen, szeretetreméltó egyéniség, a magyar újságírás egyik legkimagaslóbb repre-
zentánsa, a haladó gondolatnak, a magyar poli-
tikának egyik legelkessebb, legtisztább idealiz-mussal harcoló alakja tűnik el vele. A vesztés nemcsak fölmérhetetlen, de pótolhatatlan is, mert Purjesz Lajos nemcsak ideológiát har-colt, de egyben a harchoz olyan kvalitásai vol-tak, amelyek csak nagyon keveseknek adtak meg. A gondolatok, az elvek az ő kezében nem-csak a küzdelem, de a meggyőzés eszközei is voltak. Nemcsak elszánt hadvezére volt lapja-
uk és politikai gárdájának, de megvesztegetően előkelő lovag az ellenféllel szemben. Voltak idők, amikor hatalmat, pozíciót, mindent a lábá alá raktak volna, volt idő, amikor ideáljait megvalósulóban látta, amikor mindenki tudta,

hogy az eseményeknek ő a szellemi központja; s ő mégis távol maradt mindentől. Nem fogad-tott el semmit. Amikor az lehetett volna, ami akart volna, akkor sem vált meg olthatatlan, szent szerelmétől, az újságjától, a szerkesztői szobájától. Ez a szoba volt az ő birodalma, ez az íróasztal az ő hatalma. Soha még csak nem is álmódolt a maga dicsőségéről, mindig csak az újságjának és az ideáljainak élt. A fórumra sohasem állt ki, e négy falon túl nem lehetett a hangját hallani és mégis mindig volt jelentős politikai csoport, amelyet ő irányított, ő szer-vezett. Minden csepp verében politikus volt és szent meggyőződéssel hit az igazi demokrácia győzelmében, amelynek eléréséhez — más szemüvegen nézve — választhatott helytelen utakat, de az energiáját, a tehetségét, a szer-vező és összetartó talentumát, eszközeinek finomságát, publicisztikai ötleteinek ragyogását, taktikájának kiválóságát az ellenségei is meg-
csodálták. Egy nagynevű politikus mondta róla egyszer, amikor szemben állott vele: „Purjesz Lajos ki sem mozdul a szobájából, ül az ír-
óasztalánál és innét szövi terveit. És egyszer csak itt is, amott is, a parlamentben is minden oldalról az ő szavát lehet hallani.” Szikla-szilárd jelleme a politikai elvbűség legmagasabb fokát parancsolta rá. Elveitől a legkegyetlenebb üldözés, az éveken át tartó örökös életveszede-lem sem tántorította el egy pillanatra sem. A reakció véres esztendeiben is a demokrácia rendíthetetlen hívőnek vallotta magát és a vér-felhős időkben is bátran hirdette lapjában a radikális gondolatot. Ez a jellem, ez az elv-hűség legszelebb ellenségeinek is imponált és még ott is tisztelettel parancsolt személyével szemben. Túl a politikán is mestere volt a lap-szerkesztésnek, irtózott a véres szenzációktól, finom lelke egész erejével a tudás és a kultúra terjesztését tűzte ki feladatául. Az újságíró-társadalomban mint jó gazda, mint a szociális törekvések egyik legburgzóbb és legodaadóbb küzdője érdemelt ki minden tiszteletet. Tíz esz-tendőig volt az Újságírók Egyesületének főtit-kára és ez a tíz esztendő volt az, amely alatt az újságírók anyagilagban és erkölcsileg a leg-többet értek el. Kimagasló szerepe volt a sza-badkőműves-mozgalomban is, az emberi jólé-t-konyság, a felebaráti szeretet magasra gon-do-latának hatalmas munkával és tetteivel ál-do-zott. A társadalmi életben rajongással szerette mindenki, akivel csak egyszer is érintkezett. Vendégszerelés házában találkoztak Budapest nagy kultúrközösségeinek legérdekesebb és leg-kimagaslóbb alakjai, s őt is mindenhol örö-m-mel várták, ahol ilyen társaságok gyűltek össze. Itt utánanem számítottak politikai és vilá-g-nézeti különbségek: Purjesz Lajosnak, a poli-
tikusnak lehetett ellenfelei, de Purjesz Lajos, az ember, mindenkit meghódított.

A Nép a következőket közli: Megilletődéssel értesülünk, hogy Purjesz Lajos, a Világ című szabadkőműves lap főszerkesztője, aki Nyitrai József és Bálint Lajos után a páholyok lapját szerkesztötte, — meghalt. Purjesz Lajost főtitkái a világnézeti különbségek áthidalhatatlan örvényő választotta el, halálának hírt mégis megillet-
tődvé fogadjuk, mert elismerjük az ellenfeleink is kijáró objektívítással újságírói kiválóságát, az átlagot messze fölmúluló kultúráját és tisz-ta-lellettel tekintünk arra a fanatikus meggyő-ző-désre is, amely őt egy, szerintünk kárkéony iránynak szolgálatába állította. Amennyire a magunk számára megköveteljük meggyőző-dés-
sünk tiszteletét, éppoly elismeréssel adozunk az elhúnyt egyéniségének, aki egy rossz ügyet egyéni intaktásának megőrzésével szolgálta hosszú időn át. Halála az újságírásnak nagy vesztesége.

Vizsgálat Radicsék ellen

Belgrádi jelentések szerint a szerb kormány rendeletére a legnagyobb érdeylel folyának a po-
litikai letartóztatások és eddig Radics István nagyszámú hívét tartóztatták le. Más jelentés szerint a Radics pártiakon kívül néhány más ellenzéki politikus is letartóztatott, így a sebe-nicói törvényszéki kerület fogházában a letar-tóztatottak között olyanok is vannak, akik ma-gukat a demokrácia párt hívének mondják. A kormány megtiltotta minden gyülekezést, a nyil-vános helyek záróját korlátozták és az alko-holfogyasztás a legszigorúbb büntetés terhe alatt tilos.

Radics István lefoglalt iratál között terjedel-mes levelezést találtak angol, francia, olasz és orosz vezetőpolitikuskótlól és állítólag olyan levelekre is akadtak, amelyek Radics és Ma-gyarország közös akciójáról szólnak. Ezek az állítólagos levelek, hír szerint, kapcsolatot tár-tak föl Radics és a magyar vezetőpolitikuskótlól között, akikkel Radics állítólag megállapodott volna, hogy Horvátországnak a jugoszláv királyságtól való elszakítására vállalkozik, ha magyar részről megfelelő támogatást kap, amiért viszont Radics Magyarországnak meg-felelő engedményeket helyezt eltilatásba. Azt is megállapították az elkövetett iratokból, hogy a horvát köztársasági párt szoros összeköttetést tartott fenn a macedón forradalmárokkal.

A szerb kormányhoz közelálló körökben azt mondják, hogy a Radics rejték helyén talált bizonyítékok teljesen elegendő a parasztpárt vezérének és az egész pártvezetésnek elítélésére, mert e felfogás szerint megdönthetetlen tények bizonyítják a hazaárulást, amit az által követett el, hogy a harmadik internacionálával és a külföldi hatalmakkal összeköttetésben állott és a délszláv királyság feldarabolására törekedett.

A kormány még február 8-ika előtt meg akarja tartani Radics ügyében a főtárgyalást, hogy még a parlament összehívása előtt el-intézza a kérdést.

Kedden délután a zágrábi rendőrségen újból kihallgatták Radics Istvánt, azután átkísérték a törvényszék fogházába. A hatóságok lázasan dolgoznak, hogy megállapítsák a tényállást Radics és hívei ügyében.

A Neue Freie Presse belgrádi jelentése szerint a Radicsnál elkövetett okmányok között állítólag az ébredő magyarokkal 1923-ban kötött szerződést is találtak, amelynek tartalma még ismeretlen. Az okmányokat Belgrádba küldték.

Ezekkel a jelentésekkel kapcsolatosan a Ma-gyar Távirati Iroda ezeket közli:

A Belgrádban megjelenő Vreme című lap közlése szerint Radics Istvánnak, a horvát pa-rasztpárt letartóztatott elnökének iratárában egy, az 1923. évben állítólag a magyar kor-mánnyal kötött olyan szerződésre akadtak volna, amelyben Radics Horvátországnak Ju-goszláviától való elszakítása ellenében a magyar Kormányának területi engedményeket helyezt volna kiltatásba a Vajdaságban. A Magyar Tá-
virati Iroda munkatársai előt illetékes helyen kijelentették, hogy a magyar kormány Radics Istvánnal — aki egyébként Magyarországot és a magyar kormányt hírtapi nyilatkozataiban állandóan támadta és Magyarországgal szemben állandóan ellenséges álláspontot foglalt el — soha semmiféle formában tárgyalásokat nem folytatott és így bármilyen vonatkozásban meg-
állapodások nem jöttek létre. A magyar kor-mány és a horvát parasztpárt vezére között állítólag folytatott tárgyalásokról, megállapo-dásokról terjesztett híreket kivétel nélkül ten-denciózus koholmányoknak kell tekinteni.

Szabadkáról jelentik, hogy hétfőn reggel letartóztatották a Magyar Párt egész vezetőségét, köztük Sántha György dr.-t, a párt elnökét, Nagy Ödön ügyvezető elnököt, Szántó Róbert evangélikus lelkész főtitkár, a Szabadkai Hír-lap volt főszerkesztőjét, továbbá Strelitzky Ödön dr. ügyvédet, a Szabadkai Hírlap jelen-legi főszerkesztőjét, Havas Károlyt, ugyan-
ennek a lapnak felelős szerkesztőjét, Székely Áront, Nagy Samu bankigazgatót, Piukovits Andort, Pókay Antalt, Ruby Gyula dr.-t és má-sokat, számszerint a párt harminc tagját.

A letartóztatások, újabb jelentések szerint, Pürth Jenőnek, a Hírlap visszafélések miatt el-bocsátott kiadóhivatali alkalmazottjának följe-lentésére történt, aki ilyen módon akart a vál-lalattól végkielégítéshez jutni. Kedden este a letartóztatott pártvezetés tagjainak egy ré-szét kihallgatásuk után elbocsátották, hetet kö-zülük azonban az ügyesség fogházába kísér-tek. A letartóztatásokat a Szabadkai Hírlap dol-gával hozzák kapcsolatba s hír szerint ez a vizsgálat nem függ össze Radicsék politikai dol-gával. A Hírlap óvábbra is megjelenik Csuha János szerkesztésében.

Szerkesztőségi telefon: 58-00
Kiadóhivatal: 81-90